

Manual pa dosente/guiadónan

E material edukativo akí ta desaroyá pa usa ku e buki grandi digital ‘Kucho den hanchinan di Otrobanda’.

E buki digital ta tantu na ulandes como na papiamentu.

E ta liber i disponibel via e wèpsait **kuchodiotrobanda.com**.

Eddy Baetens, Rianne Hellings, Laura Quast, Aishel Statie

Oktober 2019

Prólogo

Ta sumamente importante pa duna e generashon hóben mas konosementu di nos historia i hasié konsiente ku loke nos konstruí awe, ta edifiká riba nos herensia. E kuenta di *Kucho* ta trata di nos siudat kapital Willemstad i partikularmente di Otrobanda. Un bario ku a hunga un papel mashá importante den formashon sosial i kultural di Kòrsou. E bario di pueblo akí ku su edifisionan karakterístico, sea grandi o chikitu, ta duna nos un bon impreshon di e bida di ántes. Su edifisionan tin un balor partikular, no solamente arkitektónicamente pero tambe pa motibu di tur e famianan ku a biba i traha aden. Den e kuenta di *Kucho* pasado ta bolbe haña bida.

E kuenta ta skirbí pa mucha; na un manera simpel i agradabel e ta laga nan sera konosí ku e hanchi i konstrukshonnan úniko di Otrobanda i alabes ku su parti artístico. E ta enserá mas ku un simpel deskripshon di loke a konstruí, e ta trata e bida mes den Otrobanda.

E proyekto a eksigí hopi pasensi pa esnan enbolbí pero danki na perseveransha el a resultá den algu bunita. Di un produkshon imprimí manera originalmente tabata e intenshon, a kombertié den un vershon digital ku ta duna mas posibilidat pa interakshon den klas i ku ta pas mas den e tempu aki. Alabes e dosente tin mas posibilidat pa apliká diferente forma didáktiko. Un bunita obra.

P'esei un gradesimentu ta bai tambe na:

- Michael Newton ku a introdusí e proyekto akí den seno di enseñansa i serka instansianan riba tereno di monumento ku a kondusí esaki na e resultado final;
- Prins Bernhard Cultuurfonds Caribisch Gebied huntu ku Monumentenzorg ku a pone fondo disponibel;
- Laura Quast ku a skirbi i tradusí e kuenta na un manera pedagógikamente responsabel i a komplementé ku informashon adishonal. Laura Quast a tuma e narashon na Papiamentu i Hulandes tambe na su enkargo.
- Ariadne Faries ku a ilustrá e kuenta na su manera úniko, kreativo i original;
- Rianne Hellings i Eddy Baetens ku a konsipiá e manual i aportá ku mas informashon relevante;
- Ace Suares i Kuki+Ko ku tabatin henter e parti digital na nan enkargo;
- Monumentenraad ku a mantené e inisiativa bibu;
- Fundashon Material pa Skol, partikularmente den persona di Aishel Statie, pa e koordinashon i finalmente
- Tur otro persona ku di un of otro manera tabatin un ròl tras di kòrtina den realisashon di e proyekto akí

Nos ta deseá nos muchanan hopi plaser ku e kuenta akí i ku nan por biba ku e aventuranan ku *Kucho* ta pasa aden huntu ku su yuana Yubi i siña hopi di dje.

Charles P. do Rego
Willemstad, oktober 2019

Introdukshon

Na sèptèmber 2017 a hasi un inventarisashon den enseñansa na Kòrsou di e material di lès ku tin disponibel pa e área di herensia kultural. For di esaki por a konkluí ku tin hopi tereno ku ainda mester desaroyá material p'e, ya ku den enseñansa tin muchu tiki material dirigí riba e área akí.

E komishon enkargá ku e inventarisashon tabata di opinion ku Siklo 1 di Enseñansa di Fundeshi mester a haña prioridat pa loke ta trata desaroyo di material. E promé material pa bai desaroyá lo mester tabata un buki grandi digital tokante e área di hanchinan di Otrobanda ku ta hiba di título ‘Kicho den hanchinan di Otrobanda’. E buki grandi digital akí ta kla awor. E ta trata temanan ku ta kai bou di e áreanan di edukashon di Formashon Artístiko Kultural, Hende i Komunidat, Idioma Alfabetisashon i Komunikashon.

Komo Buki Grandi digital e buki di prenchi akí ta aksesibel pa uso na skolnan. Por skucha e kuenta ku henter klas hasiendo uso di un *Digibord*, un *Smart TV* of un *beamer*. Pero si tin kòmpiuter òf tablet den klas, e alumnonan lo por wak prenchi i lesa individualmente den e buki i skucha e kuenta.

Na kas i durante formashon despues di skol tambe por usa e buki.

E adulto por skohe pa e mes lesa a kuenta pa e muchanan skucha; por baha e tekstonan for di e wèpsait. Òf por skohe pa sintia disfrutá di e kuenta, lesá pa outor Laura Quast sea na papiamentu òf na hulandes.

Despues di kada plachi tin un wega pa prosesá kontenido di e plachi konserní.

Metanan núkleo i metanan di lès

E metanan núkleo ta lo siguiente:

FAK - Formashon Artístico Kultural

Meta núkleo 1: Alumno tin konosementu di herensia kultural i ta mustra apresio p'e. E ta aktivamente embolbí den su propio kultura i por prosesá elementonan kultural for di esaki na un manera kreativo.

Hende i Komunidat

Meta núkleo 6: Alumno por rekonosé i aklará importansia di kultura, herensia kultural i multikulturalidat den sosiedat.

Ademas tin otro área di edukashon tambe manera Idioma, Literashon i Komunikashon, Hende, Naturalesa i Teknologia i Formashon Sosial Emoshonal ku ta fuertemente embolbí den kultura, herensia kultural i multikulturalidat.

E meta mas importante: sera konosí ku Otrobanda

Un meta mas spesífiko di e buki akí ta pa laga e mucha chikí sera konosí ku Otrobanda i su historia. Esaki ta sosodé den forma di plachi digital pa mira ku ta forma parti di e kuenta ku aktividat digital pa hasi despues.

E figura prinsipal ta Kucho, un mucha hòmber di shete aña ku huntu ku su amigu Yubi ta hiba tantu e adulto como e mucha skuchadó na manera plasentero den kaya i hanchinan di Otrobanda. Tur kos interesante ku área di hanchinan di Otrobanda tin di ofresé ta bin dilanti.

- E kuenta ta un kuenta di mira i skucha. Por skohe pa lesa e kuenta pa e muchanan skucha na diferente idioma.
- Na kada plachi tin e posibilidat pa hasi un tarea di elaborashon.
- E buki di prenchi digital i e kuenta ta kubri diferente área di edukashon. Entre otro:
 - *Hende i Komunidat* pa loke ta trata historia di Otrobanda, e infrastruktura, e forma di biba di e hendenan, e edifisionan i materialnan ku a usa ántes, suministro di awa ántes i mas.
 - *Idioma , Literashon i Komunikashon* pa loke ta trata e abilidat di skucha, papia, memorisá (memoria) i ampliashon di vokabulario pa medio di palabra nobo i tambe ekspresshonnán nobo i típico na Papiamentu. Ta duna un idea kon hasi esaki den e manual akí
 - *Formashon Kultural Artístico* pa loke ta trata ritmo (poesia rítmiko den e kuenta) i posibilidat pa aktividatnan dramátiko/ekspressivo rondó di e kuenta.
 - *Matemática* pa loke ta trata kontamentu, rekonosé forma, konseptonan di lesa i matemática, koló i mas.

E buki /kuenta akí lo kai na agrado di e mucha di siklo 2 tambe. Ta p'esei por baha e kuenta den formato PDF for di e wèpsait, di manera ku e muchanan mes por les'ē.

Sugerensia pa kon traha ku e kuenta pa mira i skucha di Otrobanda

Preparashon di e kuenta

- Lesa e kuenta i skucha e grabashon bo mes promé ku bai trat'é ku e muchanan.
 - Ken ta e figuranan den e kuenta?
 - Kiko ta tema di e kuenta? Kiko ta sosegá den e kuenta? Kon e kuenta ta kaba?
 - Na unda e kuenta ta tuma lugá?
- Opservá e plachinan na kada kapítulo di e kuenta ku ta konsistí di 12 kapítulo.
- Por laga e muchanan skucha solamente un parti di e kuenta den un lès. Determiná kuantu kapítulo bo ke/por trata den un solo lès, inklusive e weganan na kada kapítulo ku ta bini aserka pa prosesá kontenido.
- Purba traha ku e weganan delantá di manera ku presentashon di e wega ta bai fásil den lès.

Presentashon di e kuenta durante lès

- E título: lesa título di e buki pa e muchanan tende. Kiko e ta bisa nos? Kòmbersá ku e muchanan tokante e promé plachi di e kuenta. Laga nan konta kiko nan ta kere ta pasando riba e plachi. Hasi e muchanan kurioso pa sa mas di e kuenta.
- Skucha grabashon oudio di e kuenta: laga e muchanan skucha e promé kapítulo di e kuenta ku ta pertenesé na e promé plachi. E loke nan a skucha den e oudio ta loke nan a pensa ku ta pasando ora nan a mira e plachi so, sin skucha e kuenta?
- Imitashon di bos di kada figura di e kuenta: bùrt pa bùrt e e muchanan ta imitá tono/manera di papia di un figura.sobrá ta rei di kua figura ta trata.
- Stimulá interakshon: duna muchanan oportunidat di konta algu na kada plachi i pida kuenta. Ta bai pa e muchanan papia, pues tur remarke ta bon. Kua palabra e muchanan a haña difísil? Para ketu un ratu na eseí i duna un ehèmpel di e palabra den un otro konteksto/situashon.
- No mira remarke di e muchanan como un interupshon fèrfelu: tuma remarke di e muchanan na serio. Por ehèmpel sigui hasi mas pregunta ora e muchanan hasi un remarke meimeí di e kuenta.
- Na momentu di suspenso por stòp i puntra e muchanan kon e kuenta ta sigui.
- Ora bo mes lesa e kuenta pa muchanan skucha: hasi distinshon entre bos di e kontadó i esnan di e diferente figuranan.
- Plachi i kuenta ta forma un unidat: Pousa na pida kuenta ku e muchanan por mira bék riba e plachi tambe i laga e muchanan reakshoná. E plachi ta konta su kuenta di e susesonan.
- Zonidu i moveshon: Ora bo mes lesa pa muchanan skucha, bo por hasi moveshon i zonido pa duna e kuenta sosten òf pidi e muchanan bin mustra algu for di e kuenta.
- Miéntras e muchanan ta skucha e kuenta, nan por ekspresá e akshonnan den moveshon. Por pidi e muchanan tambe pa bin dilanti i hasi pida di e kuenta pa e otro muchanan mira i skucha, manera por ehèmpel e verso na e kapítulo. .

Elaborashon di e kuenta: e weganan despues di kada kapítulo ta importante pa prosesá kontenido di e kuenta.

- Konta kiko a pasa: laga e muchanan konta muchanan di nan klas, mayor, ruman muhé òf hòmber, e kuenta ku nan mes palabra.
- E muchanan ta hasi aktividat rondó di e kuenta, manera diálogo kòrtiku rondó di un plachi, nan por dramatisá situashon for di e kuenta, i pinta un plachi nan mes di un situashon for di e kuenta.
- Probablemente e muchanan lo pidi bp pa lesa e kuenta un be mas pa nan, òf laga nan skucha e audio. Esei tambe ta bon. Kada bes ku nan bolbe skucha e kuenta nan ta siña un kos nobo afó.

E plachinan i weganan pa asimilá (prosesá) e kuenta

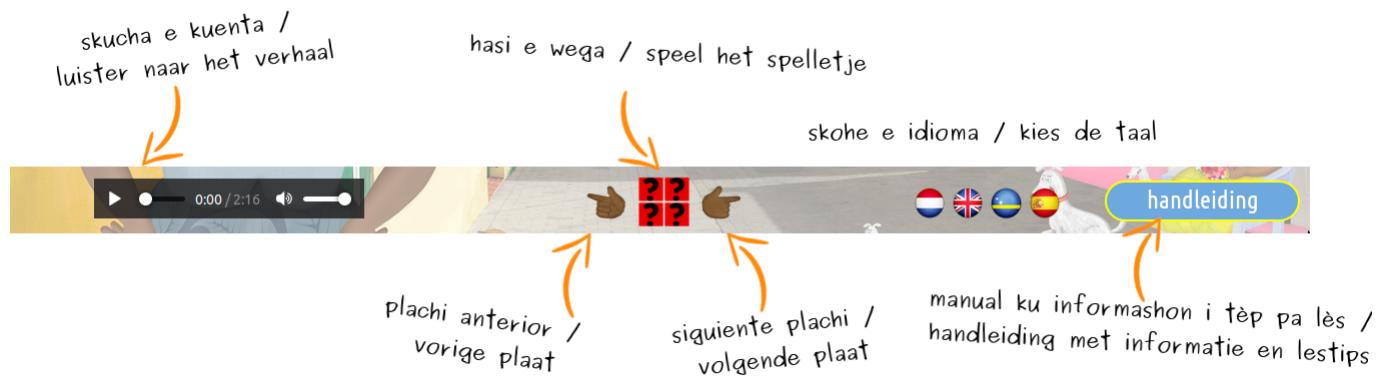
E buki di prenchi ta konsistí di un portada, 12 plachi , 12 wega pa asimilá informashon den e kuenta i un kolofòn.

E páginanan ku plachi

Pa mustra kada plachi ku ta tuma henter pantaya, ta klek riba boton F11.

De navigatiebalk verschijnt door naar de onderrand van het scherm te muizen.

E balki di nabegashon ta paresé ora bai abou ku e ‘mùis’.

Riba e prenchi mes por mira punto ku e mucha òf dosente por pasa ariba ku e mùis òf klek ariba. Ora klek riba un palabra, e ta paresé skirbí, i alabes por skuch'é tambe. Na kada plachi tin 8 pa 10 palabra.

E páginanan ku wega pa asimilá informashon

Despues di kada plachi ta sigui un wega ku ta sali for di parti òf palabra ku ta pertenesé na e plachi anterior i eventualmente aspekto òf palabra di plachinan ku a pareé mas promé den e kuenta.

Den e balki abou tin e instrukshon i por skohe pa hunga e wega di nobo of pa bai bèk pa e plachi.

hasi e wega di nobo / het spel opnieuw spelen

bèk pa e plachi / terug naar de plaat

Tin un tarea pa elaborá e kontenido pa kada plachi, pero den henter e buki di prenchi nos ta topa ku kuater tipo di tarea pa muchanan e kuenta.

1. Memoria

Tin un kandidat di blòki firkant riba e página, tur di mesun koló i diseño. Ora bo klek riba un blòki, esaki ta bòltu i ta paresé un imágen. Meskos ku na Memory ta e kasos, mester bòltu kada bes 2 blòki, i si nan ta pas ku otro bo tin un sèt. Dimes bo ta bòltu nan bék si nan no ta pas ku otro.

2. Kiko ta pas ku kiko?

Tin un rei di 5 pa 8 plachi i bou di dje un rei di 5 pa 8 plachi ku ta otro. Mester drag&drop konektá un plachi for di e rei mas ariba ku e plachi korekto ku ta pas kuné di e rei mas abou.

3. Pone den sekuensia korekto

Tin un kandidat di plachi na rei, i tur huntu tin ku ekspresá parti di un proseso òf lapsu di tempu. Dor di lastra i dròp e plachinan (drag and drop), mester pone e plachinan den e sekuensia korekto.

4. Pùzel

Tin un kandidat di plachi na rei ku huntu por forma un plachi grandi. Ora hala e plachinan for di e rei mas ariba, hiba nan na e lugá korekto den e pùzel, por konstruí e plachi grandi.

Preliminar: e ruta, área di e hanchinan di Otrobanda

Canon van Curaçao
50 historische vensters

[Venster 10. De ontwikkeling van Willemstad](#)

Hanchinan di Otrobanda

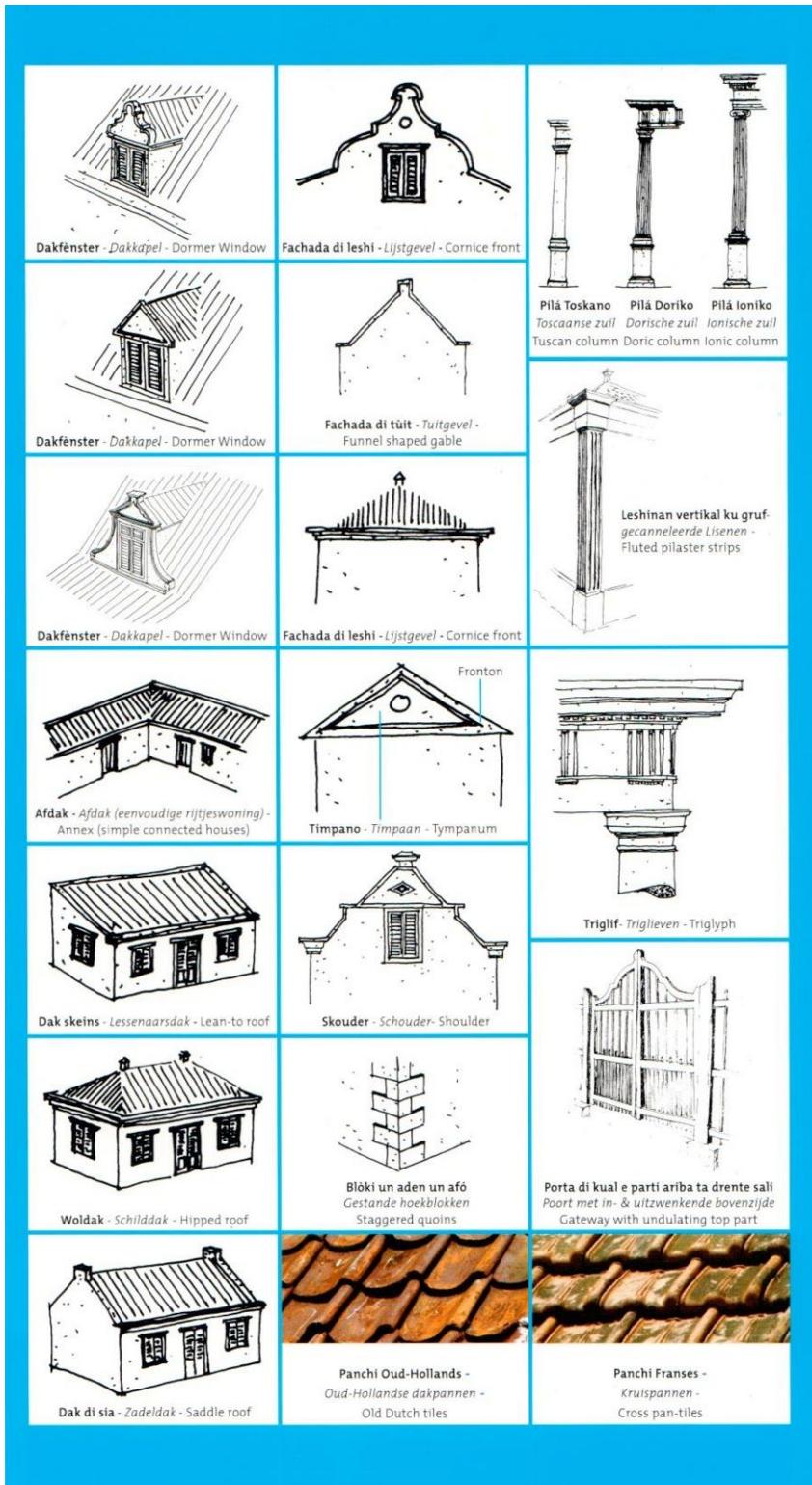
Un film kortiku na Hulandes pa introdukshon

Werelderfgoed: Willemstad op Curaçao. Serie over Nederlands Werelderfgoed. Nederland: Klokhuis

https://www.npostart.nl/VPWON_1260472

Karakteristikonan di monumentonan

(for di Monumento habri '97)

Formanan di traha didáktiko

Por lesa e buki digital '*Kicho den hanchinan di Otrobanda*' manera e ta pa muchanan skucha, pero por hasi un proyekto di dje tambe ku durashon di un siman òf mas. Henter grupo ta lesa e teksto na e plachinan i despues di kada plachi ta sigui un òf mas aktividat ku ta korespondé ku tema di e plachi.

Riba e siguiente páginanan ta trata susesivamente

:

1. Deskripshon di e plachi
2. Tema
3. Vokabulario
4. Informashon di fondo
5. Idea pa lès i medionan di sosten

Plachi 1 Mai ta yama. Unda Kucho ta?

1 Deskripshon di e plachi

Van Dijksteeg-Huki Zaantjessteeg. Ku bista riba Zaantjessteeg. Bida sosial

Mai ta pará ku man na kustia na huki di Van Dijksteeg-Zaantjessteeg. E ta wak pariba, wak pabou den direkshon di Sanchi Abou. E ta yama Kucho. Bisiñanan tambe ta yama.

2 Tema

Introdukshon di e kuenta i e sitio

Bida sosial

3 Vokabulario

- wela
- hanchi
- bentana
- yalusí
- bisiña
- lus di kaya
- man na kustia
- porta
- pushi
- kachó

Profundisashon

Otrobanda, hanchinan, historia, bieu, koral

4 Informashon di fondo

Área di Hanchinan

E área di e hanchinan ta un bario ku un múltiplo di kaya, hanchi, pasio i kurá. E ta pertenesé na e parti mas bieu di Otrobanda i ta representá un variedat na estilo di arkitektura ku a desaroyá na Kòrsou for di kuminsamentu di siglo 18. E área di hanchinan no tabatin solamente e funshon di bibienda, pero tabatin diferente tienda i negoshinan di fishi. E poblashon tabata hopi mesklá. Banda di e hende humilde i simpel tabata biba tambe famianan ku moda te na e momentu ku den siglo pasá, pa motibu di binimentu di outo nan a haña posibilidat pa bai biba den barionan pafó di siudat. Hopi Yu di Kòrsou a krese den e área akí i ta rekòrdá ku melankolia e tempu di ántes.

(saká for di monumentonan habrí '97, pag 2)

Historia di orígen

Ya for di añanan setenta di siglo dieshete tabatin un par di konstrukshon na oria wèst di Bahia di Santa Ana (e parti di Otrobanda) i na kuminsamentu di Breedestraat. (for di B. Buddingh Otrobanda)

Probablemente West Indische Compagnie tabata pèrmití esaki.

Na 1707 Jacob Beck, direktor di *West Indische Compagnie* a haña pèrmit di Hulanda pa duna algun parsela liber pa traha kas ariba na e parti west di bahia di Sta Ana. Den un tempu hopi kòrtiku a nase un bario na e otro banda di Punda kual finalmente a haña e nòmber na papiamentu 'Otrobanda'.

Pa motibu ku no tabatin muraya di siudat ni un plan di konstrukshon, e bario nobo por a desaroyá lihé i bira un suburbio espasioso. E parselanan mas grandi i e ubikashon fresku tabata atraé hopi hende, di manera ku ya for di 1774 Otrobanda tabatin mes tantu kas ku Punda. Den siglo 18 e konstrukshonnan den Otrobanda pa gran parti a keda limitá te na e área suit di Breedestraat i a amplia for di Bahia di Santa Ana den direkshon wèst. Ta e tempu akí e Área di Hanchinan a originá kaminda algun edifisio di siglo 18 a keda konservá te dia di awe. E konstrukshon aktual en kambio ta data mas tantu di siglo diesnuebe i siglo binti.

(saká for di Monumentonan habrí '97, pag 3)

Ubikashon

E área di Hanchinan, ku ta karga su nòmber pa motibu di un ret di hanchi i pasio, ta keda na e parti sùit-wèst di Otrobanda i ta kubri un superfisie di 4,6 hektar. Breedestraat ta forma barera di e bario na e parti nòrt. Na e parti sùit Pater Eeuwensweg ta forma e barera. Esaki ta e kasó for di tempu ku a dèmpel e bénewater, esta Rifwater. Na e parti wèst tin hòspital St Elisabeth i na e parti ost Arubastraat ku e subida i bahada di brùg Juliana ta forma e otro barera. (saká for di Monumentonan habrí '97, pag 3)

Struktura

E komposishon i konstrukshon di e bario no ta igual tur kaminda. Por lo general e parti nòrt, pegá ku Breedestraat, ta yen di edifisio. Na parti sùit pegá ku loke tabata Rifwater a lanta den siglo 18 e kuránan. Esakinan ta terenongan grandi den centro di siudat ku tin un kas nèt meimei i otro konstrukshon adishonal i muraya na e rant pa separá e terenongan. Generalmente e kuránan ta mas grandi ku e otro parselanan den e bario akí. E parti sentral di e bario ta forma un tipo di área di transishon ku kuránan mas chikí, manera Huize Halman, algun kas pará lòs i konstrukshonnan trahá serka banda di otro i pegá ku kaya. Loke ta karakterisá e área akí ta e struktura espasioso ku áreanan habrí i bèrdè.

Ta remarkabel ku e struktura di planifikashon urbano, yen di edifisio na e parti nòrt, kurá na e parti sùit i e komposishon mas espasioso na e parti meimei di e Área di hanchinan a keda igual a traves di siglonan. (*saká for di Monumentonan habrí '97, pag. 3*)

Kayanan

E patronchi di e kayanan ta konsistí di hanchinan règt ku ta kore di nòrt pa sùit i ost pa wèst. Consciëntiesteeeg ta e hanchi mas importante ku ta kore di ost pa wèst, ku ta kuminsá na Bahia di Sta Ana i - ku interupshon di e subida di brug Juliana- ta tèrminá na e Área di Hanchinan. Rifwaterstraat ta e hanchi mas importante ku ta kore di nòrt pa sùit i ku ta forma e úniko konekshon entre Breedestraat i Rifwater. Tur e otro hanchinan ku ta kore di nòrt pa sùit no tabatin salida den e área. Consciëntiesteeeg, Rifwaterstraat i Schrijnwerkerstraat ta data for di e promé mitar di siglo 18 i ta pesei nan ta e hanchinan mas bieu di e bario akí. Ademas nan tabata e hanchinan mas importante ku tabatin hopi wenkel di fishi i tiendesita. (*for di Monumento habri '97, pag. 4*)

Bida sosial na Otrobanda

Kontrali na Punda, Otrobanda tabata un bario residensial. Poblashon di e zona tabata miksto: e tabata konsistí di famianan prominente, komersiante riku, amtenar, eksiliadonan, hende di fishi, obrero i katibu liberá. Esnan bon pará tabata biba den kas grandi ku kurá rondó di dje. Hendenan simpel tabata biba den kas humilde den e hanchinan smal di Otrobanda. Yunan di Kòrsou konosí i famoso tambe a lanta den Otrobanda, manera Cola Debrot, outor i gobernadó, Nilda Pinto ku a pone e kuentanan di Nanzi riba papel di manera ku nan a keda konservá pa generashonnan ku a bini despues, i Ornelio (Kees) Martina, konosido outor i ainda tin muchu mas Otrobandista konosí.

Otrobanda tabata konosí pa e fenómeno sosial di ‘Bon bisiña’ nòmber ku te ainda nos ta topa bèk den rekoudashon di fondo di Lions? den tempu di Pasku pa asina por duna kasnan humilde un pakete di komestibel pa nan tambe por pasa dushi dianan di fiesta.

Bon bisiña

Hopi biahia sèn di bisiñanan den besindario no tabata yega pa kumpra kuminda henter luna. Nan por a bin fia un blek'i sosèshi, un kana di hariña di funchi serka e doño ku ta nota tur kos nèchi den un skref bou di nòmber di kada bisiña. I ora nan haña nan sèn dikinsena òf fin di luna nan tabatin bai paga, pa despues di un par di dia... e fiamentu bolbe kuminsá. I ta algu masha normal tambe ku bisiña ta manda un di e yunan serka su bisiña pa fia un siboyo òf un tiki suku.

Bisiña ta e promé hende ku ta yega na porta di kas, ora e tende ku su bisiña ta malu, òf si un morto kai den e kas. Bisiñanan t'ei promé ku famia mes, ya ku e tempu ei no tabatin telefòn pa yama. Hopi biahia ta e bisiña ta trese yerba, i asta kompartí susun tiki sòpi òf kuminda ku su bisiña. Ora bisiña kushiná un bon plato di kuminda krioyo, e ta kompartí ku su bisiña, i esaki ta vise versá.

Kontròl sosial tabata grandi den bario. Pena la bida e mucha keda sin bai kas mesora despues di skol. Bisiña ta ‘hèri òp’ e mucha mand’é kas, sino fono mama ta haña sa ku su yu ta kore riba kaya.

Ta asina ku tabatin un señora ku yama Otilia, ku a haña su beibi den mes temporada ku su bisiña. E beibinan di e bisiña a nase ‘yu di shete luna’ i mester a keda hòspital pa largu tempu. E bisiña no tabatin

lechi di pechu pa duna su yunan ku tabatin hopi mester di esaki pa kue forsa. Shon Otilia tabata bai hòspital tur santu dia pa duna e beibinan su lechi di pechu.

Hopi biahia bo ta haña tambe ku bisiñanan ta tuma un yu kria pa e mama di e yu por bai traha, ya ku e tempu ei no tabata eksistí krèsh.

E sistema di spar de ántes no tabata na banko, sino hendenan tabata hunga SAM ku otro pa por yega na kumpra algu ku normalmente nan no por paga. Esun ku start e wega di sam, ta buska 10 hende pa partisipá na e wega ku ta dura 11 luna. Por ehèmpel, nan ta hunga un sam di 25 florin. Ta determiná ken ta promé, di dos, di tres, etcetera pa haña sam. Pues tur luna ta saka sam pa un otro hende. E dies hendenan ku ta partisipá na e sam ta trese nan 25 florin tur luna i e or'ei e señora di sam ta sera e 250 florin pa duna e sèn di sam na esun ku ta na bùrt pa haña sam. Esaki ta sigui 10 luna largu te ora tur hende a haña nan sam. Mayoria biahia e sam ta kuminsá den febrüari. E sam ta bai 11 luna pasobra e di 11 luna e doño di sam tin ku haña kabes, ku otro palabra, tur hende ta trese e 25 florin p'e e delaster luna ei, i eseí ta forma su ganashi.

5 Idea pa lès i medionan di sostén

Verso 'Ami ta Kucho'

Material: alguna instrumento rítmiko manera tamburein, maraka, tambu chikitu

Ami ta Kucho

Ami ta Kucho
Kicho di Otrobanda
i mi wela yama Mai
Mai no sa unda m'a bai
Mai di Ku Ku Kuchooo
Bisiña tambe Kucho ei!

Tur bisiña ta na gritu
te ora ku un chabalitu
riba baiskel a bai buska mi
Chabalitu a bin haña mi
te na punt'i hanch'i Sanchi

Ku ku Kucho ei
Bai bo kas anto lihé!
Mai ta warda bai unbe
O Ku Ku Kucho ei
Rep'i pampuna tin awe.
Dushi yu!

Drama

Introdukshon

Tin biaha bo mama ta yama bo, pero niun hende no sa unda bo ta
Mama mester di bo purá. Unda bo a hinka bo kurpa? Konta nos pakiko mama sa yama bo.

Parti klas den grupo di 6 mucha. Bùrt pa bùrt un grupo ta bini dilanti.Nan ta bai hunga un situashon
kaminda wela ta yama Kucho.

1 un mucha ta Kucho. 3 un ta e mucha riba baiskel.
2 un ta wela Mai 4 tin tres bisiña ku ta yuda grita Kucho.

E muchanan ta haña un par di minüt pa pensa e motibu ku Mai ta yama Kucho:

- Den e kuenta Mai ke pa Kucho hiba e repanan di pampuna mama di Kucho.
- Den boso situashon Mai ta yama Kucho pa un otro motibu. Kua motibu eseí ta?

Tarea

Pensa un situashon ku Mai ta yama Kucho. Bisiñanan ta yuda Mai yama. E chabalitu ta hiba Kucho kas.
Ora Kucho porfin yega serka Mai ku e chabalitu, Mai ta bisa Kucho pakiko el a yam'é.

Práktika i reflekshon despues di kada presentashon

Bùrt pa bùrt kada grupo di mucha ta dramatisá e situashon. Despues di presentashon di kada grupo,
dosente ta para ketu un ratu na kada moribú ku nan duna Mai pa yama Kucho.

Plachi 2 E muraya di piedra di koral

1 Deskripshon di plachi

Enkuentro di Kucho ku Yuana Yubi na e muraya di piedra di koral. Yubi ta bira Kucho su amigu ku ta bai siñ'é tur kos di Otrobanda.

2 Tema

Konstrukshon di ántes i awor ku motibu di e muraya di piedra di koral: un komparashon

3 Vokabulario

- piedra di koral
- muraya
- spenrá
- yuana
- Kucho
- lagadishi
- palomba
- araña
- Yerba
- t-shùrt
- flor

Profundisashon

Piedra di kalki (klep), dinamit, polbo, pida pida piedra di koral ku a piki kant'i laman, krakustenchi, blòki, pleister, plantashi, separashon di teritorio

4 Informashon di fondo

Awendia ta lanta muraya di mayoria kas ku blòki 4, blòki 6 óf blòki 8. Ta traha e blòkinan di siguiente manera. Ta bula spesialmente e piedra di kalki di Tafelberg na Santa Barbara ku dinamít. Despues ta mula esaki i poné finalmente den malchinan ku semènt machiká pa forma e blòkinan. Kada un di blòkinan akí tin eksaktamente e mesun tamaño.

For di yegada di e hulandesnan (1634) te na kuminsamentu di siglo binti (1900 – 2000) a kuminsá traha di un forma diferente. Muraya di edifisionan, ku no ta keda muchu leu for di laman, ta keda lantá ku piedranan ku tabata piki abou. E piedranan aki ta sobrá di koral, ku laman a lora bai bin, gasta, hasi rondó i tira riba kosta. Tabata piki esakinan pa usa nan pa lanta muraya. Ni un di e piedranan akí no tabata meskos i tabata piki nan i buta nan riba otro manera un puzel pa forma e muraya. Komo semènt tabata usa un meskla di kalki kimá i klei pa tene tur kos na nan lugá. Pa hasié mas sólido tabata pleister e muraya na tur dos banda. Si no por a haña suficiente piedra kantu di kosta pa traha kas tabata piki esnan mas leu for di kosta, tabata usa piedra kibrá. Ku polvo tabata rementá e kapanan di kalki i asina tabata surgi piedra kibrá kual tin biahá hasta mester a zag pida afó.

Antes tabata usa e piedranan ku piki kantí laman tambe pa separá teritorio di plantashi óf pa trahá kurá. Ta montoná e piedranan akí ku masha abilidat riba otro pa forma un muraya, tin biahá hasta dunand'é e nòmber ménos korekto di muraya di katibu i den e caso akí no tabata usa e semènt machiká. Ora bo ta kana den mondi na Bandabou, bo por mira e asina yama murayanan di katibu na masha hopi kaminda (ku en realidat ta un nòmber inkorektó).

5. Idea pa lès i medionan di sosten

Bini skol ku un blòki 4 [ménos pisa] i un of mas piedra pikí. Puntra e alumnonan kiko nan ta pensa ku eseinan ta. Probabelmente nan ta rekonosé e blòki si i pa medio di e plachi tambe e piedranan ku a piki. Hasiendo esaki tambe bo ta yega na hanchura di e murayanan ku pa motibu di e formanan iregular lo mester ta mas hanchu ku e murayanan lantá ku blòki.

Plachi 3 - E kas di kanchi den Elleboogstraat

1 Deskripshon di plachi

Kucho ku Yubi ta dilanti di e kas di kanchi den Elleboogstraat. Kucho ta haña sa pakiko nan ta yama e kas di kanchi asina i tambe di e pakiko di e nòmber Elleboogstraat.

2 Tema

Kas di kanchi i uso di kanchi

3 Vokabulario

- kanchi
- mata
- balkon
- dak
- ora
- panchi di dak
- kas ariba ku abou - kas di dos piso
- klenku
- bèrdè
- hel
- Kucho

Profundisashon

Balkon, kanchi, bajonèt

4 Informashon di fondo

Kas di kanchi

Het sierkantwerk van bijvoorbeeld dit huis komt op Curaçao slechts weinig voor. Daarentegen is het veel te zien op de Brits Caribische eilanden en ook bijvoorbeeld op Saba. Meestal werd het in de negentiende eeuw in de Verenigde Staten van Amerika machinaal voorgezaagd en met behulp van catalogi kon men het uitzoeken en bestellen. Behalve dat men het esthetisch mooi vond, vooral mensen met affiniteit met de bovengenoemde Caribische eilanden, had het het voordeel dat een groot deel van het felle zonlicht niet naar binnen kan schijnen, maar de wind kon er wel goed doorheen gaan, waardoor het fris blijft. Niet onbelangrijk was ook dat men zodoende wat meer privacy had.

Namen van de straten

De Elleboogstraat werd zo genoemd omdat het een straat is, die een scherpe hoek maakt net als een elleboog dat kan doen.

De Bajonetstraat is genoemd naar een bajonet, een steekwapen dat je op je geweer kon plaatsen om de vijand te steken. Om ervoor te zorgen dat het zicht van het schietgeweer niet tegengehouden werd, werd het op het geweer bevestigd en had het twee scherpe hoeken, om zodoende bovenop het geweer te kunnen dienen in dezelfde richting als het geweer. Deze straat heeft de vorm van een bajonet.

In de Bajonetstraat is ook een mooie muurschildering gemaakt door de schilder Ras Elijah. Hij heeft belangrijke mensen in de geschiedenis geschilderd, zoals Papa Godett, Amador Nita en Stanley Brown, naast zijn Grot der Aarde, zoals Nelson Mandela, Martin Luther King en Haile Selassi.

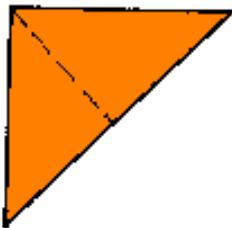
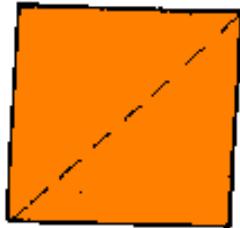
Op dit moment worden de voorbereidingen getroffen om deze muurschildering door Ras Elijah zelf, die inmiddels in Nederland woont, te laten restaureren. <https://bajonetstraat30mei.org/>

5 Idea pa lès i medionan di sosten

Balkonscène

Nodig: per kind 1 A4 tekenpapier - 1 A4 gekleurd papier - vouwblaadjes in verschillende kleuren - schaar - kleurpotloden

1. Houd een klassengesprekje over wat een balkon is en wat je zou doen als je op een heel mooi balkon zou staan? Met wie zou je daar staan? En wat zou je doen? Zwaaien? Gekke sprongen maken?
2. Laat de leerlingen zichzelf en hun gezelschap tekenen op een A4, een stuk groter dan hun eigen hand. De figuren moeten los van elkaar staan. Laat ze de figuren uitknippen.
3. Het gekleurd papier wordt de achtergrond. Laat de leerlingen het papier indelen in 2 'verdiepingen' en bepalen waar het balkon komt. Daar plakken ze de uitgeknipte figuren.
4. Van vouwblaadjes worden 'matjes' geknipt zoals in de tekening hiernaast. Van deze matjes wordt een balkon gemaakt, net zoals in het verhaal. Dit wordt voor de uitgeknipte figuren geplakt zodat het echt een balkonrand is. Eventueel kunnen er nog kleine stukjes karton tussen geplakt worden zodat het balkon wat ruimtelijker lijkt.
5. De rest van het huis wordt verder versierd met zelfgemaakte 'kanchi', shuttersramen en -deuren en ander details die de leerlingen hebben gezien in het prentenboek.

Variatie: gebruik Dolly's (taartkant...)

Plaat 4 Kas di Mai di Van Dijksteeg ku Zaantjessteeg

1 Deskripshon di plachi

Kas di Mai. Bista den fondo di Mai su kushina estilo moda bieu

Mai ta traha repa di pampuna. Mai ta duna Kucho un par i ta pidié pa hiba sobrá repa di pampuna pa Kucho su mama ku ta traha na un pakus di suvenir na Riffort..

2 Tema

Kushina awor i ántes. Interior, konfó/stof/fòrnu di ántes i awor.

3 Vocabulario

- repa di pampuna
- hariña di pan
- webu
- panchi
- pampuna
- sèrbètè di kushina
- ròl di papel di kushina
- stof
- Mai
- kashi di kushina

Profundisashon

Pal'i lele, pal'i funchi, hala funchi, pan di fornu, pan sera, konfo

4 Informashon di fondo

Un artikulo tokante Kushina Antiano

<http://www.antilliaansekeuken.nl/historie-van-de-antilliaanse-keuken/>

Material edukativo pa siklo 2 tokante kuminda na Kòrsou

Kunuku i hòfi. Kuminda pa Kòrsou.

[Download material edukativo](#)

[Download manual](#)

Pater Brenneker tokante kuminda

<https://www.sambumbu.com/p/56/eten>

<https://www.sambumbu.com/p/9/eten>

5 Idea pa lès i medionan di sosten

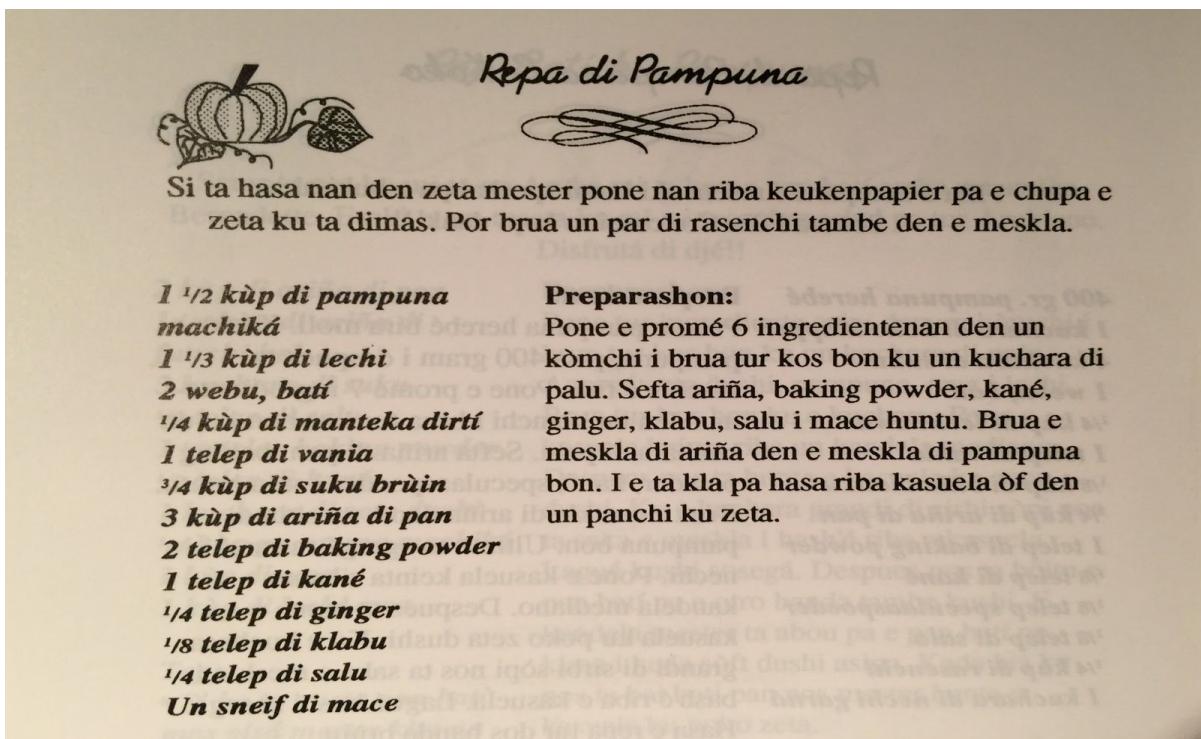
Material pa demonstrashon: pal'l lele, pal'i funchi, sèrbètè di kushina pa tene e kuminda kayente (repa - funchi - tutu)

Traha esakinan bo mes

Reseta di *Repa di Pampuna*

For di: 'Trahé ku Pampuna' Derechonan reservá © Kòrsou mart 2000

Désirée Da Costa Gomez

Repa di Pampuna

Si ta hasa nan den zeta mester pone nan riba keukenpapier pa e chupa e zeta ku ta dimas. Por brua un par di rasenchi tambe den e meskla.

1 1/2 kùp di pampuna machiká **Preparashon:** Pone e promé 6 ingredientenan den un kòmchi i brua tur kos bon ku un kuchara di palu. Sefta ariña, baking powder, kané, ginger, klabu, salu i mace huntu. Brua e meskla di ariña den e meskla di pampuna bon. I e ta kla pa hasa riba kasuela òf den un panchi ku zeta.

1 telep di vania

3/4 kùp di suku brùin

3 kùp di ariña di pan

2 telep di baking powder

1 telep di kané

1/4 telep di ginger

1/8 telep di klabu

1/4 telep di salu

Un sneif di mace

Plachi 5 Yubi Yuana akrobat den St. Martinsteeg

1 Deskripshon di plachi

St. Martinsteeg. Importansia i funshon di rembak i spinat ántes

Yubi ta hasi kensi di akrobat riba un spihat. E ta splika Kucho kiko tabata funshon di spihat di un rembak ántes i pakiko un rembak tabata importante pa suministro di awa.

2 Tema

Suministrashon di awa ántes i awor; kanchi den kas, spihat i renbak, bendementu di awa

3 Vokabulario

- palu
- pihat
- kliko
- hanchi
- muraya
- pòchi di mata
- skorsten
- lampi
- balkon
- Sombra

Profundisashon

Renbak, het, spihat, riol, Aqualectra, polushon

4 Informashon di fondo

In Otrabanda waren nogal wat huizen met een regenbak. Het water van het dak ging via de dakgoot in een grote afgesloten ruimte, die in Otrabanda door de harde klipsteen boven de grond gebouwd werd. In andere wijken, zoals bv. In Mahaai kon men gemakkelijk in de grond graven en kwam de regenbak veelal onder het huis of deel van het huis. Deze regenbak moest goed afgesloten worden tegen verdamping en vervuiling. Alleen bovenin was er een kleine opening, waardoor het water weg kon stromen, als de regenbak helemaal vol was geraakt. Deze opening heet een spihat, spuwgat in het Nederlands.

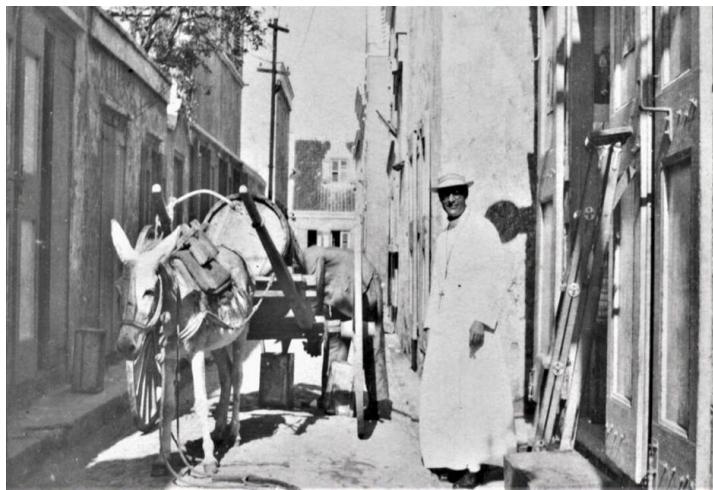
(*For di Norbert Hendrikse: Een wandeling in Oud Otrabanda*)

Pag. 46: Un otro bista ku Conscientiesteeg tabata ofresé, tabata esun di slan/tubunan di kanvas (paña di bela) ku tabata waya kologá na hetnan di dak. No tabata eksisití instalashon di awa e tempu ei i awa tabata algu kostoso. E slannan tabata pegá di un banda na e het i na e otro banda e tabata bon mará ku un kabuya fuerte/waya di paña na e bentana. Parti paden, pegá ku e bentana tabatin un zjar den e pasashi/koredor. Na momentu ku awa yobe, tabata hala e slan paden i tabata yena e zjar, tinashi i otro opheto ku tabatin pa yena i warda awa. Despues ta saka e slan afó atrobe. Ku un stila, un tipo di piedra suave i yen di porio den kual a koba un tiki, tabata filtra e awa. Bou di e stila tabatin un zjar (un poron grandi di awa) òf un poron (poron chikí di awa, den kua e awa purifiká tabata keda bon i fresku pa un tempu largu.

[Venster 39. Water](#)

Artikulo Caribbean Footprint: [Regen brengt leven: regen en de mens op Curaçao - Michelle da Costa Gomez, 2012](#)

Een waterverkoper met ezel die de ton trekt door de steegjes van Otrobanda, voor de winkel 'Moda de Paris'.

Een waterverkoper op het Brionplein.

De waterverkoper ging van huis tot huis om zo de bewoners water te koop aan te bieden.

5 Idea pa lès i medionan di sosten

Traha un muraya di awa

Water is wellicht het meest favoriete speelgoed voor jonge kinderen. Dus samen met de kinderen een watermuur bouwen, dat is gegarandeerd een leuke activiteit.

1. Verzamelen

- wasmiddelflessen (knippen, snijden, maak hier gootjes en trechters van)
- slangen/pvc buizen
- afwasteiltjes
- emmers
- voedselverpakkingen/legge potten
- Trechters
- plastic balletjes (leuk voor in bakjes waar water in terecht komt)
- Ducttape / tyrap

2. Vastplakken

Het makkelijkst is te werken op een hekwerk, daaraan kunnen de onderdelen bevestigd worden met tape of tyrap. Help de kinderen even op weg maar geef ze ook lekker de ruimte om te experimenteren met materialen. Gaat het niet meteen goed, loopt het water niet door, dan komen ze er zelf wel achter wat er beter moet.

Uitgebreide beschrijving: <http://www.buitenhelden.nl/warme-dag-maak-n-watermuur/>

Plaat 6 Sentro di Bario Otrobanda

1 Deskripshon di plachi

Sentro di Bario Otrobanda ku su entrada na Schrijnwerkerstraat

Sentro di Bario Otrobanda, un di e kasnan di mas di 100 aña ku nan tabata yama kurá.

2 Tema

Huize Halman, ántes i awor

Guia di turista

3 Vokabulario

guia turístico

turista

kámara

pèchi

sombré di kabana

pilá

porta di kurá

buzon

dakfènstu

kèts

sentro di bario

Profundisashon

Kura, dak di sia, dak skeins, schoorsteen, pilaren

4 Informashon di fondo

Residensia Halman

Residensia Halman, ta e edifisio prinsipal di un kurá mei mei di e área di hanchinan/"stegengebied". E parselashon original ta basta grandi i ta kubri un tereno entre Zaantjessteeg i Rifwaterstraat i ta kore for di St. Martinsteeg bai nort. E kurá ta data for di siglo 18. Na 1775 ya kaba tabatin un bibienda grandi ku ekstension i "afdaknan". E tempu ku a traha e kas aktual no ta konosí.

Na 1953 el a bira propiedat di famia Halman. Na 1986 Fundashon Kas Popular a kumpra Residensia Halman. For di despues di un restorashon na 1992 a här e ku Fundashon Sentro di Bario Otrobanda.

E kas ku ta pará riba su so tin un nivel di konstrukshon i un kapa. E plataforma ta konstistí di un nukleo ku galeria na tantu parti dilanti komo patras. Parti ariba di e nukleo tin un dak di sia ku ta pegá na e daknan di lèsenar riba e galerianan. E huki na parti patras di e achtergevel/ fachada patras ta pegá na e ekstensionnan. Esei ta e kushina ku un chiminea sólido i un renbak grandi dòbel kantu di e kushina.

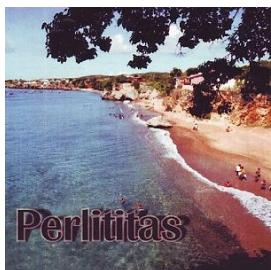
E partishon di kurá ta konsisti di muraya haltu ku algn pasashi. Na altura di Schrijnwerkersstraat tin un porta di entrada monumental ku na kada banda pilarnan haltu ku adorno ariba.

(fuente: Monumento habrí '97, blz 16 i 17)

5 Idea pa lès i medionan di sosten

Wat is een toerist?

Een leuk liedje van 'Perlititas' om de leerlingen aan te leren dat alle aspecten van 'toeristen' aan de orde stelt.

[Turista](#)

Plaat 7 Dikon Mai ta yama Conscientiesteeg Hanch'i Bientu

1 Deskripshon di plachi

Huki di Schrijnwerkerstraat ku Conscientiesteeg den boka di pueblo 'Hanch'i Bientu' Di aleu bista riba edifisio di Moda di Paris. Kucho ta sa nifikashon di e nòmber Hanch'i Bientu, historia di Moda di Paris, i pakiko ta importante pa restourá edifisionan bieu.

2 Tema

Nòmbernan di kaya

Fishi

Restourashon

3 Vokabulario

- plachi di nòmber di kaya
- avion di papel
- tas di lomba
- het
- spihat di panchi
- bentana di yalusí
- bentana ku rampi di glas
- fachada di lesi
- buzon
- lesi di bentana i porta

4 Informashon di fondo

Straatnamen

Conscientiesteeg - Hanchi di Bientu

Curacao is gelegen in de Noordoostpassaat zone, maar op Curaçao is de richting al zodanig omgebogen dat wij te maken hebben met een echte oostenwind. De Conscientiesteeg loopt precies van oost naar west en bijna altijd hebben wij in deze steeg een lekkere frisse oostenwind. Tussen de Conscientiesteeg en de Breedestraat hebben wij de eerste nog bestaande R.K. kerk, die op Curaçao is gebouwd. Er wordt beweerd dat vroeger de biechtstoel aan de kant van de Conscientiesteeg stond en dat daarom deze steeg Conscientiesteeg is gaan heten. Consciëntie of te wel geweten.**Kan Laura dit controleren**

Fishi

Trahadó di muebel

Den hopi di e hanchinan tabatin karpinté fini ta biba i traha ku tabata traha muebel fini di pal'i mahòk. E trahadó di muebel di Kòrsou tabatin bon nòmber. E hanchi ku yama Schrijnwerkersteeg ta karga nòmber di e fishi akí.

Na Zaantjessteeg tambe karpinténan fini tabata aktivo. Tabatin sigur kuater wenkel di trahadó di muebel den e hanchi akí. (*Norbert Hendrikse, pag. 37*). E tronkonnan di pal'i mahòk tabata bini for di Colombia i Santo Domingo i ku lancha tabata transporta nan pa Rifwater pa despues halanan nriba ròla trese kantu pa nan por keda prosesá den un di e wenkelnan di trahadó di muebel.

(Tumá for di Kalènder 2015/2016 Highprinting Nos fishinan di antes)

Karpinté

Banda di e karpinté fininan tambe tabatin karpinté komun ku tabata traha kaha, kaha di morto, span di dak, ets.

Sapaté/ trahadó di alpargata

Mayoria di e sapaténan tabata prinsipalmente trahadó di alpargata. Alpargata tabata konsistí di un solé fuerte di kueru ku un parti ariba di tela gròf (di fibra) ku tabata bini for di Venezuela i Colombia. E tabata un ko'i pia komfortabel i masha popular serka e hende menos pudiente. Den Conscientiesteeeg so tabatin sigur sinku trahadó di alpargata. (*Saká for di: Norbert Hendrikse - Een wandeling in oud Otrabanda*).

(Tumá for di Kalènder 2015/2016 Highprinting Nos fishinan di antes)

Platé di oro i plata

Na Consciëntiesteeeg tambe tabata biba i traha diferente platé.. Nan tabata traha prenda di oro di filingrana. Den otro hanchinan tambe tabata biba diferente platé. Un platé mashá konosí ta Fèchi Regales, kende tabata biba te mas o ménos 20 año pasá den Schrijnwerkerssteeg.

(Tumá for di Kalènder 2015/2016 Highprinting Nos fishinan di antes)

Restaurashon

Te den añanan 50/60 tabata biba un meskla di famia den Otrobanda.

Di riku te pober, di tur rasa i pa loke ta trata desendensia, esaki tambe tabata hopi miksto. Esaki tabata kontrali na un bario manera Scharloo.

E kasnan ku tabata trahá di piedra ku nan tabata piki i piedra ku nan tabata kibra/kap tabatin mester di hopi mantenshon, prinsipalmente pa motibu ku na momentu di konstrukshon tabata usa hopi piedra pikí (kantu di laman) ku tabata salu. Na momentu di traha e material di kalki kimá pa pleistu i na momentu di pleistu muraya tabata usa mayoria di biahá awa salu.

Ora e salu akí bin den kontakto ku awa por ehèmpel pa motibu di un het ku ta lèk, e ta blas . i bo ta haña ku e muraya ta hincha i e pleistu i e fèrf ta lanta. Mantenshon di e tipo di edifisionan akí ta di sumo importansia.

E mantenshon tabata tuma lugá antes, pero tabata eksiguí hopi esfuerzo Den e di dos mitar di siglo 20 e habitantanen riku a bandoná e área akí i mas despues e klase media tambe pa gran parti a bai biba den barionan nobo pafó di siudat (supurbanisashon). Pa motibu di outo hende por a move mihó i por a bai biba mas leu for di trabou i mas espasioso i e kasnan nobo aki mayoria bia tabatin menos nesesidat di mantenshon. E kasnan ku e habitantenan original a bandoná e keda di här despues ku hendenan ku finansieramente no tabatin masha posibilidat i aparte di eseí e kasnan ainda tabata kas di här. E doñonan i e härdonan tampoko no a hasi mashá na mantenshon.

Mester wanta i kambia e direkshon di e proceso di dekadensia di e kasnan akí. Parsialmente Monumentenzorg i Fundashon kas Popular ta sòru pa esaki. Den añanan ochenta di siglo pasá a kuminsá restorá edifisionan enkubrí pa Van Dijksteeg, Schrijnwerkersteeg, Sint martinsteeg i Zaantjessteeg (kompleho di kuater hanchi) meimeí di e área di hanchinan. Esaki tabata eksitoso i tabatin un influensia positivo riba e otro bobiendanan.

Di otro banda por mira otro edifisio ku pa motibu di falta di mantenshon ta serka di basha aden manera edifisionan den Conscientiesteeeg. Tin hopi kos ku mester tuma lugá i na un manera konstante. I un otro problema ta ku na Kòrsou sèn ta skars pa e ophetivo akí, sigur den e tempu malu ku nos ta aden. Sinembargo eksistensia di e barionan monumental akí por ta benefisioso pa turismo tambe. No ta pòrnada Willemstad ta riba lista di herensia Mundial. Djis wak kuantu turista ta kana rònt bou di guia di un guia turístiko sea ku un buki òf un smartphone.

Un problema grandi ta e biennan ku no ta repartí. E biennan akí ta tereno i/òf edifisio di e avochinan/ansestronan ku notarial nunka no a keda repartí.

Konsekuentemente tin biennan no repartí riba kua mas di 150 hende tin derechi. Tur e herederonan aki por tin nan pensamnetu kiko mester sosodé ku e biennan no repartí i e pensamentunan akí por ta asina diferente ku e kasos aki no ta yega na un fin. Ademas ta hopi difisíl pa logra haña tur e herderonan ku ta plamá rònt mundu.

5 Idea pa lès i medionan di sosten

Traha alpargata/sandalia

Alumno ta praktiká diferente fishi manera traha alpargata/slòf /sandalia di material sin balor (kaha di cornflakes), prenda di chenilledraad, leshi di portrèt ku palu di palí friu, etc

Plaat 8 Rifwaterstraat i su tienda di bentana

1 Deskripshon di plachi

Di Hanch'i Bientu pa Rifwaterstraat. Kucho ku Yubi na tienda di bentana di Toya
Yubi su kabes ta sali for di tas di lomba di Kucho. Tienda di bentana di Shon Toya.

2 Tema

Tienda di bentana

3 Vokabulario

Lista di palabra

- tienda di bentana
- trali
- mangel
- bòter boka hanchu
- webu
- bòter di kèchup
- bleki di sosèshi
- rench'i orea
- boton
- papel di wc

4 Informashon di fondo

Tienda di bentana

Hanchinan di Otrobanda tabata riku na ‘tienda di bentana’, esaki ta un tiendesitu chikitu ku e ama di kas ta pone dilanti su bentana den hadrei òf sala ku ta duna pa kaya. Tabatin tienda di bentana ku tabata konsentrá riba mangel, li, kokada i otro kosnan di boka dushi manera li di lechi, di pinda, di sòrsaka pa bende ku e muchanan di skol ku tabata bin kumpra li tur dia.

Otro tienda di bentana tabata bende pan, keshi, hariña di funchi, paki di buskuchi, bleki di komestibel, papel di wc, pues kosnan de mester den kas.

Un ehèmpel di un tienda di bentana tabata e tienda di bentana Ma Dachi na e krusada di Consciëntiesteeeg ku Rifwaterstraat (*Norbert Hendrikse, blz. 45*). Ei por a kumpra pan di lechi, boyo, dabudèk, banana hasá, kakiña, chupa bèbè i tur loke ta kos dushi. E tabata konosí pa su tentalaria masha dushi mes (pinda mulá, kashupete i suku brein). E otro bentananan tabata bende kos di bleki tambe manera bleki di sosèshi, bleki di tuna, di roibit i pitipuá, bleki di kòfi. Tambe tabatin rèki ku bòter boka hanchu ku tur sorto di mangel ku dròp, kaha di bals, paki di te, anto ròl di papel di wc.

Hopi biaha sèn di e bisiñanan den besindario no tabata yega pa kumpra kuminda henter luna. Nan por a bin fia un blek'i sosèshi, un kana di hariña di funchi serka e doño ku ta nota tur kos nèchi den un skref bou di nòmber di kada bisiña. I ora nan haña nan sèn dikinsena òf fin di luna nan tabatin bai paga, pa despues di un par di dia... e fiamentu bolbe kuminsá. I ta algu masha normal si bisiña manda un di e yunan serka su bisiña pa fia un siboyo òf un tiki suku.

Moneda

<http://www.bandabou.info/monedanan.htm>

Pater Brenneker tokante sèn

<https://www.sambumbu.com/p/10/geld>

<https://www.monymuseum.cw/>

Nòmbernan di moneda bieu

Bubu 100 centen Gulden muntstuk	Nuebe ria 1,35
Sen chikito ½ cent muntstuk	Nuebe plaka 22 ½ cent
Sen grandi 1 cent muntstuk	Ocho plaka 20 centen
Chilin 62 ½ cent	Ocho ria 1,20
Debchi 10 centen dubbeltje muntstuk	Ocho ria kwater plaka 1,30
Diez plaka 25 centen kwartje muntstuk	6 sen grandi 6 centen
Diezun plaka 27 ½ cent	Seis ria 90 centen
Doria 30 centen	Seis ria dos plaka 95 centen
Doria un plaka 32 ½ cent	Sepelin 5 centen 2 plak muntstuk
Doria dos plaka 35 cent	Shete plaka 17 ½ cent
Doria tres plaka 37 ½ cent	Sinku plaka 12 ½ cent
Doria kwater plaka 40 centen	Sinku ria 75 centen
Doria sinku plaka 42 ½ cent	Sinku ria sinku plaka 87 ½ cent
Dos sen grandi 2 centen	Skapa depchi 5 centen vierkante stuiver
Dos plaka 5 centen	Sobrekama 100 centen rode papieren gulden beddesprei
Dogostenchi 2,50 blauwe papieren rijksdaalder lijkt op keukendoek	Tre yotin 1,50
Fuerte 2,50 rijksdaalder muntstuk	Tre yotin ku diez plaka 1,75
Yotin korta drie real driekantje gekapte munt	Tre yotin ku do'ria 1,80
Gurdein / Gardein 50 cent halve gulden muntstuk	Tre yotin ku do'ria dos plaka 1,85
Heldu 100 centen gulden muntstuk	Tre yotin sinku plaka 1,62 ½
Yotin 50 cent halve gulden	Tre ria 45 centen
Juan 100 centen een gulden muntstuk	Tres sen chiki 1 ½ cent
Kuater plaka 10 centen dubbeltje	Tres plaka 7 ½ cent
Kuater ria 60 centen	Un chilin 62 ½ cent
Locha 5 centen vierkante stuiver muntstuk	Un chilin dos plaka 67 ½ cent
Mei fuerte 1,25	Un dolo 2,50 verbastering van dollar
Patakos 8 Deense schellingen	Un florin 100 centen 1 gulden
Patientje 2 gulden oude gemunte Spaanse pilaardollarmuntstuk	Un fuerte 2,50 rijksdaalder
Patinkos oorspronkelijke Portugese naam voor Spaanse pilaardollar muntstuk	Un yotin dos plaka 55 centen
Ria 15 centen afgeleid van real	Un patin 2 gulden
	Un plaka 2 ½ cent
	Un ria 15 centen
	Wow'i baka 2,50 rijksdaalder muntstuk

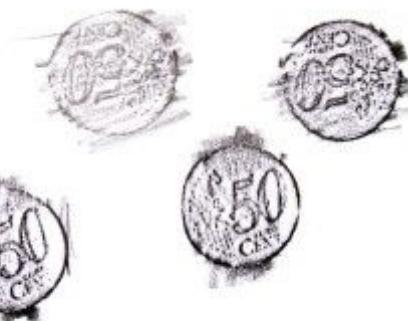
5 Idea pa lès i medionan di sosten

Raamwinkeltje in de speel/leerhoek: kopen en verkopen

Richt voor deze gelegenheid een raamwinkeltje in in de speel/leerhoek. Gebruik een raam van de klas dat open kan en zet er een tafel achter waarop alle koopwaar uitgestald kan worden.

Zelf munten maken door 'rubbing'

Hiervoor heb je stroken tekenpapier nodig, een aantal verschillende munten, grafietstift of een HB potlood en een stukje plakband om de munt op zijn plaats te houden.

Het plakband wordt in een rolletje onder te munt geplakt zodat de munt blijft liggen. De strook papier wordt er over heen gelegd. Nu kan de leerling met het potlood zachtjes over de munt wrijven, waardoor de textuur van de munt zichtbaar wordt op het papier. Als de munt helemaal klaar is, wordt het papier wat opgeschoven om er nog meer te maken.

Vervolgens kunnen de muntjes uitgeknipt worden om in het ‘winkeltje’ gebruikt te worden.

Meer tips: <https://leerkrachten.kunstcentraal.nl>

Pa mas idea

Plaat 9 - Di plenchi di Ref pa Sanchi Abou. E bòlibòli ei si!

1 Deskipshon di plachi

Rifwaterstraat no tin salida. Di Plenchi di Ref i Sanchi Abou pa Rifwater

Storia di Rifwater, brùg Pasa Kontra mi i brùg Kòrta Orea. Shon Mimi su kachó Bòlibòli ke ataká Yubi. Yubi na kareda. Kucho ta pone Bòlibòli para ketu ketu i Yubi ta skapa.

2 Tema

Rifwater ántes i dos brug i situashon awor

3 Vokabulario

• kachó brabu	Bòlibòli ta un kachó
• trapi	un kachó brabu brabu
• dakfènstu	ora e mira Yubi balia
• pilá	e NO ta waya ku su rabu
• stupi	
• leshi di porta	e ta gruña bati pia
• hèki di kurá	awe si Yubi ta haña
• Banchi	ma ya Yubi a plama paña
• Djente	kore limpi lilimpi bai
• dak di panchi	

4 Informashon di fondo

Eksistensia di Rifwater di ántes tabata danki na e Ref ku a separá e awa for di laman grandi. E ref akí tabata un barera ku a formá di koral tempu ku nivel di laman tabata subi pokopoko i formashon di koral tabata tuma lugá prinsipalmente na banda di laman. Ora nivel di laman a bolbe baha, e ref di koral a bolbe sali for di awa i asina Rifwater, tambe yamá Kreek a nase. Na kuminsamentu esaki tabata un benewater hanchu ku tabatin konekshon ku bahia di Santa Ana, pues ku laman tambe. Bastante merkansia ku mester a keda transportá manera por ehèmpel tronkonnan di pal'i mahòk pa e área di hanchinan tabata ser transportá via e benewater.

A dèmpel e benewater hanchu akí mas i mas na e banda di ref pa sierto destinashon. Riba e portrèt akí bo ta mira ku stadion di ref tabata eksistí kaba i ku Rifwater a bira un kanal smal. Pa hasi e entrada di Rif mas fàsil, a traha dos brùg na final di Sabasteeg i Rifwaterstraat.

E brùg den ekstenshon di Rifwaterstraat tabata yama “Kòrta Orea” i tabata esun di mas bieu den nan dos miéntras e brùg na final di Sabasteeg ku yama “Pasa Kontrami” a keda konstrui na 1910. Despues a dèmpel restu di Rifwater ku ta bisindario di e Hanchinan tambe i asina e kaya hanchu ku yama Pater Eeuwensweg a originá i na e momentu ei Rifwater a disparsé.

Luigi Pinedo, Stroomzigt en Batavia, 1994 (naar een oude foto geschilderd)

Fotograaf: Willem van de Poll (1947)

Fotograaf: Fred Fischer (1950)

Fotograaf: H. van der Wal (1954)

5 Idea pa lès i medio di sosten

Tarea pa yuda muchanan prosesá e contenido

Laga e muchanan dramatisá e enkuento di Kucho ku Yubi ku Bòlibòli.

Repartí e fragmento den diferente esena

1. Bòlibòli ta gruña feros i ta kore bin riba Kucho ku Yubi: mustra e *sustu* riba nan kara. *sustu*
2. Yubi ta huí bai i Kucho ta stènbai ku Bòlibòli i ta logra but'é sinta.- e *tin kurashi*.
3. Kucho na kareda ta grita Yubi su nòmber. Kucho nèrvioso i tristu - e ta tur *ariba-abou*.
4. Kucho ta topa Yubi riba e kañon. Alivio i alegria

Dosentente tin un beker ku number di 1 te 4. Traha pareha den klas. Kada pareha ta saka un number. E esena ei nana ta haña un par di minüt pa prepará.

Presentashon

Kada pareha ta presentá su esena.

Reflekshon

Dosente ta reflekshoná ku e alumnonan riba e diferente esenanan.

Por ripití algun palabra ku a bini dilanti den e teksto.

Plaat 10 Yubi drumi riba e kanon na entrada di Riffortfort

1 Deskripshon di plachi

Yubi, riba e kañon na entrada di Riffort despues di su huida pa kachó Bòlibòli. Entrada i muraya diki di piedra di Riffort. Pakiko a traha e fòrti na entrada di haf. Muraya di Riffort tambe ta trahá di piedra di laman (piedra di koral). Funshon di un fòrti.

2 Tema

Fòrti i kañon

3 Vokabulario

- kañon
- fòrti
- shinishi
- brel di solo
- kadena di heru
- bòrchi di bonbiní
- muraya di piedra
- klenku
- wil
- entrada di Riffort

4 Achtergrondinformatie

Om de haveningang beter te beschermen werd tussen 1825 en 1830 het Waterfort gebouwd aan de Pundakant en het Riffort aan de Otrobandakant en wel op het Rif, met aan de ene kant de zee en aan de andere kant het toen nog brede Rifwater of de Kreek. Het werd opgetrokken uit koraalsteen en ruwe breuksteen met kalkmortel (kalkspecie) om het met elkaar te verbinden. Voor de trappen en sommige bogen is veelal rode baksteen gebruikt. In het begin werd het Fort ook gebruikt als kazerne voor de soldaten.

Canon van Curaçao
50 historische vensters

[Venster 17. De verdediging van Curaçao en forten](#)

5 Lesideeën en hulpmiddelen

Een fort bouwen in de bouwhoek

Laat de kinderen in de bouwhoek werken aan het bouwen van een fort met blokken en/of duplo. Houd een kort gesprekje vooraf. Wat is een fort? Waarvoor werd een fort gebouwd? Hoe kan je zien aan een gebouw dat het een fort is?

Als de kinderen bezig zijn met hun activiteit, observeer wat ze doen? Bied begeleiding of stuur bij waar nodig, door vragen te stellen.

Plachi 11 Ariba, na buraku di kañon den muraya di Riffort

1 Deskripshon di plachi

Bista riba haf for di e buraku den kua tabata pone e kañon ántes

Informashon di nos haf natural. Brùg Emma. E konsepto ‘kañon i fòrti’. Funshon di un kañon. Deskripshon di haf, mirá for di e buraku di pone kañon.

2 Tema

Bista, haf natural, dos brùg, kañon

3 Vokabulario

Palabranan den e plachi

Ora pasa òf klek ku e *mouse* riba e plachi, e siguiente palabranan ta paresé. Momentu ku bo klek bo ta tende pronunsiashon di e palabra.

- Piedra di koral
- buraku di kañon
- Brùg Emma
- Punda
- edifisio
- entrada di haf
- shelu
- ponton
- Yubi
- Kucho

4 Informashon di fondo

We zien vanaf het kanon aan de voorzijde van het Riffort het water hiervoor of te wel de Sint Annabaai. Het Schottegat (beschut gat) is een handvormige **binnenbaai** met de Sint Annabaai als een smalle ingang/uitgang. Het is een natuurlijke beschutte haven. Het is gevormd in een ijstijd, toen de zeespiegel heel laag stond en het regenwater heel diepe roostelsels uitschuurde. Meer landinwaarts kwam er geologisch veelal Curaçao Lava Formatie voor, dat veel sneller erodeerde en een uitgebreide hand of binnenbaai vormde. Aan de kust, bestaande uit kalksteen, ging de erosie niet zo gemakkelijk en kwam er een smal polsje. Daarna steeg de zeespiegel weer en werd dit roostelsel met water gevuld. Daarom een uitgebreide “hand” of binnenbaai in de C.L.F. en een “smal polsje” als ingang en uitgang naar zee in het kalksteen. Dit is niet het enige binnenbaai op Curaçao. Andere voorbeelden zijn de Sint Jorisbaai en het Spaanse Water en de Baai van Santa Martha.

De “Nederlanders” gebruikten na hun komst in 1634 vooral de Sint Annabaai als hun natuurlijke haven en dan vooral de oostelijke kant van de Sint Annabaai oftewel de Handelskade en Skalo Abou. Hier konden de toenmalige zeilschepen door de oostenwind gemakkelijk aanleggen en nog meer gemakkelijk wegzeilen. Dat ging aan de westkant van de Sint Annabaai oftewel de Otrobandakant veel en veel moeilijker. Pas met de komst van de raffinaderij werd het Schottegat onze belangrijkste haven.

In de zeventiende eeuw werd aan de oostkant van de Sint Annabaai en wel in de omgeving van de ingang Fort Amsterdam met het Gouvernementspaleis gebouwd. Vrij spoedig ontstond Punda daar tegenaan. Bij het einde van de zeventiende eeuw begon er bebouwing te komen aan de Otrobandakant.

In de eerste eeuwen van de kolonisatie gebeurde het oversteken van de Sint Annabaai met kleine bootjes. In de negentiende eeuw werd steeds meer gedacht aan het construeren van een brug en in 1888 kwam er de Koningin Emmabrug oftewel de pontonbrug. De Amerikaanse consul L.B. Smith liet deze draaiende pontonbrug bouwen en kreeg hierbij de concessie om voor deze brug tol geld te heffen.

5 Idea pa lès i medio di sosten

E tumba akí ta papia di OTROBANDA. Ku e tumba *Much'i Otrobanda* Izaline Calister a sali Reina di Tumba na Festival di Tumba di 2001

Klek riba e lenk aki bou di YouTube pa e muchanan por skucha e tumba *Much'i Otrobanda*
<https://youtu.be/lL4s59sk5V0>

MUCHII' OTROBANDA (2X)
Sa sa na Áwasa (2x)

Rekonosementu di un pueblo na un pueblo
Anto Otrobanda t'e símbolo di rekonosementu
Otrobanda t'e símbolo di renasementu
Dje pida baranka ku yama Kòrsou

Otrobanda ta kargá ku historia
Ku ta yena kada un di nos ku orguyo
I e fanatismo di un much'i Otrobanda
Ta demostrá ferviente idealismo

Oh oh oh

Anto karnaval, ta much'i Otrobanda
Su lombrishi ta derá, den pleno Otrobanda
I tur karnavalista, ta much'i Otrobanda
T'esei t'e kurasón di nos karnaval

Quinta, Shon Toms, Panama ku Dòmi
Mundu Nobo, Charo, Baraltwijk ku Rif
Colon i Marchena

Até, atá, até, até, atá (2x)

Pregón: Much'i Otrobanda

Figuranan masha popular ta (Much'i Otrobanda)
Aurilio Hato i Rina Penso
Percey Pinedo i Orlando Cuales tambe tá
Ay ami mes masha ten mi tin ta purba
Tur hende sa, or'e tumb'akí zona
Hai ku nos dushi karnaval ta...

Anto Áwasá ta sentr'i Otrobanda
Einan ta kulminashon, di tur kos bon
Anto ún pa ún nos ta bai
Ún pa ún nos ta bai

Sa, sa, sa... sa sa na Áwasa
Sa, sa, sa, sa sa na Áwasa
Ai Sa sa na Áwasa (Sasa na Áwasá)
Sa sa na Áwasa

Mi ta kana ta toka ta toka ta tumba
Mi ta kana ta toka ta toka ta tumba
Huntu den legria (pasa band'i barbería Jopi)
Karnaval den pas i harmonía (bula baila kanta i gosa hopi)

Bula bai, balia bai nos ta pasando den Roodeweg
Sa sa na Áwasá
Sa sa na Áwasá

Anto nos ta bai (Ún pa ún)
Nos ta move

Rib'un rüst
Yen di energia
Anto nos ta bai
Nos ta move
Rib'un rüst
Yen di energia

Sa sa na Áwasá (Sasa na Áwasa)
Sa sa na Áwasá
Mi ta kana ta toka ta toka ta tumba
Mi ta kana ta toka ta toka ta tumba
Hai ku nos man na laira, nos ta kana t'e mainta
Nos ta kana henter dia, sin doló di pia
Sasa na Áwasá
Sasa na Áwasá

(Mambo)

David de voet
Kamama likdor
Dó puitu
Di Otrobanda

Plaat 12 - E pakus di suvenir kaminda mama di Kucho ta traha

1 Deskripshon di plachi

Funshan aktual di Riffort: un monumento históriko, turístiko i rekreativo

Na e pakus di suvenir Kucho ta duna su mama e repanan di Mai. Nan ta saboriá nan. Yubi a yuda Kucho pa kere den su soño. E ta bira guia turístiko, e sa ku e por.

2 Tema

Riffort, turista i suvenir

3 Vokabulario

- suvenir
- pakus di suvenir
- yabero
- mama
- flanèl
- selular
- turista
- sombré
- bòter ku kokolishi

4 Informashon di fondo

Den e tempu ekonómikamente difisil akí (2019), bon mirá ta turismo ta e úniko pilá ekonómiko ku ta drai bon. Sin pèrdè su funshon di ántes fo'i bista, a adaptá Riffort tambe na turismo. Pa tempunan largu, e tabata un fòrti bieu i deskuidá ku prinsipalmente tabata habitá i bishitá pa drogadiktonan ku eksepshon di restorant "Bistro Le Clochard" ku tambe tabata situá eiden.

Aktualmente Riffort ta un sitio ku entre otro tienda ku artíkulo pa turista, restorant, bar, lugá pa skucha música bibu. Pa no pèrdè e karakter outéntiko di Riffort for di bista, a modernis'é di tal forma ku kontrali na e parti bieu, e parti nobo ta kompletamente trahá di palu.

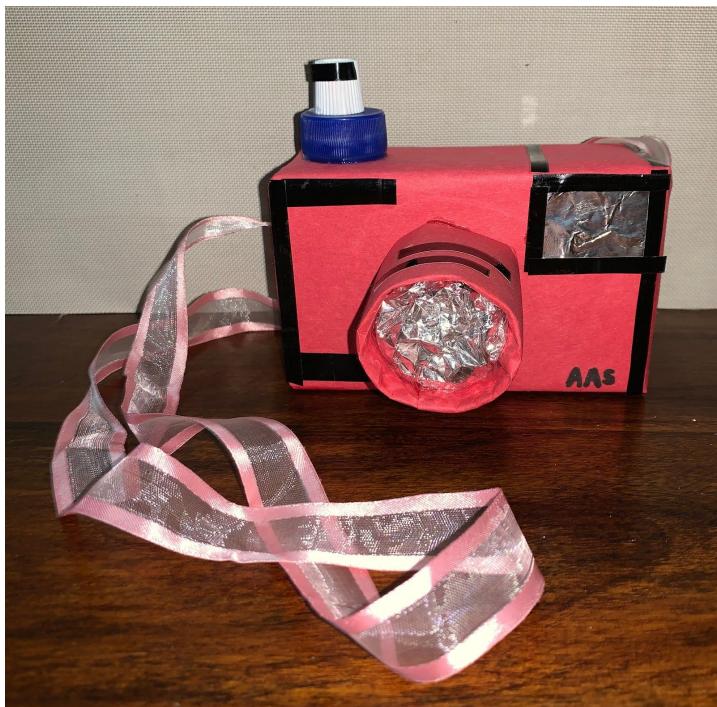
5 Idea pa les i medio di sosten

Zelf een foto- of filmcamera maken

Houdt eerst een gesprekje in de groep over de verschillende camera's die er tegenwoordig zijn. Hoe zien ze eruit. Hebben ze verschillende onderdelen? Hoe hou je ze vast, hoe neem je ze mee. Wat voor knopjes zitten erop. Waar moet je door kijken, waar aandraaien. Kan je ook foto's maken met je telefoon, hoe ziet dat er dan uit? Hoe zie je wat er op de foto komt?

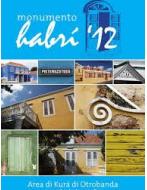
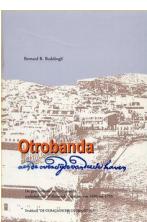
En wat is het verschil tussen een fotocamera en een filmcamera?

Met kosteloos materiaal kunnen de leerlingen zelf camera apparatuur maken. Gebruik hiervoor toilettrolletjes, doosjes in verschillende maten en zwart vouwpapier om de onderdelen eerst te beplakken. Gebruik gekleurd vouwpapier of tekenpapier en potloden om de details aan te brengen.

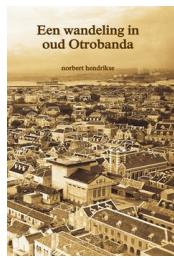
Gemaakt door Aishel Statie

Fuente di informashon

 <p>monumento habri '97 Area di Cura di Otrobanda Fundashon Pro Monumento</p>	<p>Gehlen, G. (1997) Monumento Habrí '97. Curaçao: Fundashon Pro Monumento.</p>
 <p>Otrobanda Het Verhaal van een Stadswijk R. Römer</p>	<p>Römer, R. Otrobanda, het verval van een stadswijk. Curaçao, Nederlandse Antillen</p>
 <p>Bernard B. Buddingh Otrobanda aan de oversijde van de haven Drukkerij De Curaçaosche Courant NV</p>	<p>Buddingh, B. (2006) Otrobanda. 'Aan de Oversijde van de Haven'. Curaçao, Nederlandse Antillen: Drukkerij 'De Curaçaosche Courant' NV</p>
 <p>Een wandeling in oud Otrobanda norbert hendrikse</p>	<p>Hendrikse, N. (2007) Een wandeling in oud Otrobanda: De Curaçaosche Courant</p>
 <p>assistent van Prinses Beatrix Langenfeld De Willemstad Het dagelijks leven in negentiende-eeuws Punda</p>	<p>Langenfeld, E en van Ditzhuijzen, J. (2017) De Willemstad. Het dagelijkse leven in negentiende-eeuws Punda: LM Publishers</p>
 <p>Klokhuis - Serie Werelderfgoed - aflevering Willemstad https://www.npostart.nl/VPWON_1260472</p>	<p>Klokhuis - Serie Werelderfgoed - aflevering Willemstad https://www.npostart.nl/VPWON_1260472</p>
 <p>Architectuur en bouwwijze van het Curaçaose landhuis Michael A. Newton</p>	<p>Newton, M. (1986) Architectuur en bouwwijze van het Curaçaose landhuis. Curaçao, Nederlandse Antillen: Werkgroep Restauratie</p>

Allen, R.M. (2001) Shon We Everts: Handelaar in Otrobanda.
Curaçao: N.A.A.M.

Hendrikse, N. (2007) Een wandeling in oud Otrobanda: De Curaçaosche Courant

KUCHO DEN HANCHINAN DI OTROBANDA

Un kuenta pa skucha, na diferente idioma, den forma di un buki digital

Outor: Laura Quast

Ilustrashon: Ariadne Faries

Un produkshon di Stichting Monumentenzorg

Grabashon: Hershel Rosario

Kompañamentu musical: Rudsel Isidora

Sosten pa realisá e projekto: Michael Newton, Monumentenraad Curaçao

Koordinashon: Fundashon Material pa Skol

Software: Suares & Co (Licensed under the MIT license)

Konsepto digital: Kuki+Ko

Manual edukativo: Eddy Baetens, Rianne Hellings, Laura Quast, Aishel Statie

Un danki spesial na: Marusca Manuel - Dennis Klaus (Fundashon Pro Monumento) - Humphrey van Velzen - Ini Statie

Copyright © 2019

